

Mölnads kommun
stad@molndal.se

2018-10-03
Dnr 400-2017:7324

Rektor vid Krokslättsgymnasiet
Björn Winblad
bjorn.winblad@molndal.se

Beslut

efter tematisk kvalitetsgranskning av gymnasieskolans
demokratiuppdrag vid Krokslättsgymnasiet, skolenhet 2,
i Mölnads kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av gymnasieskolans demokratiuppdrag. Syftet är att granska i vilken utsträckning gymnasieskolans demokratiarbete ger eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare. Granskningen fokuserar särskilt på det klassrumsnära arbetet med demokratiska förmågor som sker inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning ger undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare?
 - a. I vilken utsträckning ges eleverna möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse och värna demokratiska förhållningssätt?
 - b. I vilken utsträckning övas eleverna i demokratiska beslutsprocesser?
2. I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att ge alla elever goda förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?
3. I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att möta pojkars och flickors olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?

Granskningen genomförs i 24 skolenheter, som utifrån program och region, slumpvis valts ut. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. I urvalet har hänsyn tagits till studieförberedande program och yrkesprogram samt en spridning inom tre av myndighetens regionindelningar (Göteborg, Stockholm och Umeå). Krokslättsgymnasiet, i Mölndals kommun med Mölndals kommun som huvudman ingår i denna granskning. Vid skolan har vård- och omsorgsprogrammet valts ut som exempel på hur undervisningen genomförs.

Skolinspektionen besökte Krokslättsgymnasiet den 29 och 31 augusti 2018. Besöket genomfördes av utredarna Maud Karlström och Anna-Karin Lundström. Intervjuer med rektorn, den undervisande läraren och elever från årskurs 1 i Samhällskunskap 1a1 vid vård- och omsorgsprogrammet, samt lektionsobservationer har genomförts. Vid tiden för granskningsbesöket hade kursen nyligen inletts, varför bedömningen i vissa delar baseras på lärarens planering för den fortsatta undervisningen.

Vid Krokslättsgymnasiet, skolenhet 2, med Mölndals kommun som huvudman finns det vid granskningstillfället 122 elever. Vid Krokslättsgymnasiet, skolenhet 2, finns ett yrkesprogram, vård- och omsorgsprogrammet samt tre introduktionsprogram. Vid skolenheten finns en samhällskunskapslärare som är legitimerad och behörig att undervisa i ämnet. Nio av skolenhetens fjorton lärare tillhör arbetslaget för vård- och omsorgsprogrammet, övriga lärare tillhör arbetslaget för introduktionsprogrammen.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Skolinspektionens bedömning

Krokslättsgymnasiet, skolenhet 2, i Mölndals kommun ger inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1a1 eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare. Skolenheten har ett väl fungerande arbete vad gäller att eleverna i hög utsträckning får möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former. Läraren presenterar även i hög utsträckning olika värderingar, uppfattningar och problemställningar så att eleverna utvecklar förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Läraren ger i hög utsträckning utrymme för kontroversiella frågor i undervisningen och klargör i hög utsträckning vårt samhälles demokratiska värderingar samt bedriver en undervisning som aktivt stimulerar eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt.

Skolinspektionen bedömer vidare att elevernas praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser övas i hög utsträckning och att undervisningen bedrivs i demokratiska arbetsformer. Rektorn skapar goda förutsättningar för demokratiuppdraget och läraren känner i hög utsträckning till och beaktar elevernas bakgrund och tänkbara behov vid planering och genomförande av undervisningen.

Skolinspektionen bedömer dock att rektorn och läraren inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet i låg utsträckning planerar och följer upp skolenhetens arbete i syfte att skapa så goda förutsättningar som möjligt för alla elever att utveckla demokratiska förmågor. Skolans utvecklingsbehov ligger därför främst i att utveckla kvalitetsarbetet för att om möjligt i ännu högre utsträckning ge eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare.

Bedömning av fråga 1a: I vilken utsträckning ges eleverna möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse och värna demokratiska förhållningssätt?

Skolinspektionen bedömer att eleverna i hög utsträckning ges möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former. Läraren presenterar även i hög utsträckning olika värderingar, uppfattningar och problemställningar så att eleverna utvecklar förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Läraren ger i hög utsträckning utrymme för kontroversiella frågor i undervisningen och klargör i hög utsträckning vårt samhälles demokratiska värderingar. Läraren bedriver även en undervisning som aktivt stimulerar eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt.

Skolinspektionens intervjuer och observationer, samt inskickat underlag från skolan, visar att eleverna ges möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra och att

skilda synsätt ställs mot varandra. Rektorn uppger i inskickat underlag att skolan i den aktuella kursen lägger tonvikt på att eleverna ska få uttrycka sig och delge sina åsikter och tankar. Det framgår även av den planering för kursen som Skolinspektionen tagit del av. Läraren uppger i intervju att diskussioner är en viktig del i kursen och att alla frågor kan diskuteras. Läraren uppger vidare att det är viktigt att visa eleverna att man kan tänka på olika sätt i samma fråga och att ingen kan ha fel i en diskussion så länge personen håller sig inom den demokratiska ramen. Icke-demokratiska åsikter får aldrig stå oemotsagda, uppger läraren. Under de lektionsobservationer som Skolinspektionen genomförde i samband med besöket förekom samtal och diskussioner i mindre grupper. Vid ett tillfälle får eleverna i uppdrag att formulera frågor till olika politiska partier inför ett kommande besök i deras valstugor. Vid det andra observerade lektionstillfället delas eleverna in i grupper om fyra med uppgift att diskutera vad de skulle vilja ha inflytande över och kunna påverka under sin utbildningstid vid skolan. Observationerna visar vidare att det råder ömsesidig tolerans och respekt mellan eleverna och att de lyssnar på varandras argument när de diskuterar. Detta bekräftas i intervjuer med eleverna som uppger att de får och vågar uttrycka sina åsikter i klassrummet och de berättar att det råder ett gott samtalsklimat i klassrummet. Lärare och elever ger i intervjuer exempel på en tidigare genomförd diskussion där strävan var att komma överens i gruppen. Uppgiften bestod av att eleverna i grupper om fyra, utifrån trettio rättigheter, till exempel religionsfrihet och fred, skulle enas om de sex viktigaste rättigheterna som behövs för att bygga ett land.

Av intervjuer med lärare och elever framkommer att läraren presenterar olika värderingar, uppfattningar och problemställningar så att eleverna utvecklar förståelse såväl för olika som andras perspektiv. Eleverna uppger i intervju att läraren gått igenom de politiska partierna och förklarat hur de skiljer sig åt i olika frågor. Eleverna uppger att läraren har berättat hur partierna ligger till på höger-vänster- skalan. De uppger vidare att läraren även givit exempel på detta genom att berätta att de som ligger till vänster vill satsa på jämlikhet och offentlig sektor medan de som ligger till höger vill ha låg skatt och individuell frihet. Läraren uppger att om det i något fall inträffar att elever tycker alltför lika så intar läraren en motsatt ståndpunkt för att driva diskussionen vidare. Eleverna uppger att det är utvecklande med diskussioner eftersom det ger fler perspektiv än deras egna i olika frågor. Vid en av de observerade lektionerna problematiserar läraren de konflikter som kan uppstå mellan demokratiska värden och de mänskliga rättigheterna genom att berätta att det var en folkligt vald församling som kom att fatta beslut om Nürnberglagarna, vilka kraftigt inskränkte judarnas fri- och rättigheter.

Läraren uppger i intervju att hen ger utrymme för kontroversiella frågor i kursen. Läraren uppger att hen planerar för att lyfta sådana frågor i samband med att mänskliga rättigheter behandlas i kursen. Läraren uppger vidare att hen tar fasta på sådant som eleverna lyfter och bygger vidare på det. Läraren lägger dessutom den ordinarie planeringen åt sidan om det händer något i omvärlden som ger upphov till diskussion, till exempel om rätten att uttrycka sina åsikter i samband med en demonstration som innehåller icke- demokratiska inslag. Både flickor och pojkar uppger i intervju att de ännu inte har berört några särskilt kontroversiella frågor i undervisningen, men deras uppfattning är att man får och vågar uttrycka sina åsikter i kursen Samhällskunskap 1a1. Några flickor uppger att det i samband med en lektion i samhällskunskap uppstod en diskussion rörande en kontroversiell fråga i klassen när en elev gav uttryck för att hen kommer att rösta på ett parti som en annan elev anser inte står för demokratiska åsikter. Flickor uppger i intervju att läraren i det fallet sa att man får

rösta på vilket parti man vill. Läraren och rektorn berättar vid intervjun att det finns frågor som kan uppfattas som kontroversiella i kursen, exempelvis kvinnors rättigheter, migrationsfrågor, det politiska landskapet och hur elever utifrån sin bakgrund kan ha olika inställning till demokrati.

Av observationer och intervjuer med läraren och rektorn framgår att läraren klargör vårt samhälles demokratiska värderingar och bedriver en undervisning som aktivt stimulerar eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt. Läraren uppger i intervju att betydelsen av att vara demokratisk och att ha ett demokratiskt förhållningssätt för hen är att själv skriva under på alla mänskliga rättigheter och att förhålla sig till dem i sin undervisning. Läraren uppger att det är viktigt att förmedla till eleverna att de får tycka olika och att det är bra att tycka olika. Läraren brukar säga till eleverna att även om de inte håller med om vad ett politiskt parti står för så är det viktigt att de lyssnar på vad de har att säga. Läraren uppger vidare att det är viktigt att ta elevernas önskemål på allvar för att visa att det inte bara är läraren som bestämmer men samtidigt förklara för eleverna varför de inte kan vara med och påverka vissa saker. Både läraren och rektorn uppger i intervjuer att de uppmanar eleverna att använda sig av sin rösträtt när de får det. Eleverna uppger att de blir rättvist behandlade av läraren som de upplever försöker se och hjälpa alla elever i tur och ordning. Det visar sig även i genomförda observationer genom att läraren går runt och hjälper eleverna när de behöver det.

Bedömning av fråga 1b: I vilken utsträckning övas eleverna i demokratiska beslutsprocesser?

Skolinspektionen bedömer att eleverna i hög utsträckning får en undervisning som utvecklar deras praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser, vad gäller att bereda och argumentera för förslag till beslut. Skolinspektionen bedömer vidare att eleverna får en undervisning som i hög utsträckning bedrivs i demokratiska arbetsformer.

Skolinspektionens intervjuer, observationer och skriftligt underlag från skolan visar att eleverna genom att medverka i klassråd och i skolans elevråd inom kursen Samhällskunskap 1a1 övas i demokratiska beslutsprocesser, vad gäller att exempelvis bereda och argumentera för förslag till beslut. Rektorn och läraren uppger i intervju att eleverna får öva sig i demokratiska beslutsprocesser genom att delta i klassråd och elevråd. När klassråd och elevråd genomförs vid skolan är det utsett en ordförande och en sekreterare för mötet och det finns en agenda med mötesordning. Från varje klass finns det en utsedd representant till elevrådet. Rektorn uppger att hen träffar elevrådsrepresentanter från alla kurser som har frågor med sig till mötet. Dessa frågor behandlas vid elevrådet och de beslut som fattas vid elevrådet återkopplas senare till klassrådet. Rektorn uppger att det är en övning för eleverna att få förståelse för hur demokratiska beslutsprocesser fungerar i praktiken. Eleverna får förståelse för hur en kommun fungerar genom att få insyn i vilka beslut rektorn har mandat att fatta och vad kommunen beslutar om. Vid en av de observerade lektionerna i Samhällskunskap 1a1 fick eleverna i grupper om fyra gemensamt komma fram till vilka frågor de önskar lyfta till elevrådet. Läraren uppger att hen regelbundet följer upp elevrådets arbete inom kursen Samhällskunskap 1a1 och i samband med detta gör läraren en jämförelse mellan det arbete som sker i skolan och hur arbetet går till i en kommun. Eleverna uppger i intervju att de teoretiskt gått igenom och analyserat olika styrelseskick och majoritetsprinciper tillsammans med läraren, och till exempel diskuterat vilka svårigheter

som kan uppstå när en minoritetsregering styr i ett land. Det framkommer vidare i intervju med läraren att eleverna får bereda och argumentera för förslag till beslut genom att vara delaktiga i att ta fram förslag på hur studiebesök som ligger efter skoldagens beslut ska kompenseras. Utifrån lagda förslag röstar eleverna genom handuppräckning och klassen tar ett majoritetsbeslut i frågan.

Av intervjuer framkommer att eleverna ges inflytande över hur undervisningen ska bedrivas, till exempel genom att läraren ber eleverna ge förslag på hur undervisningen ska genomföras. Eleverna uppger i intervju att läraren noggrant går igenom kursplanen, det centrala innehållet och betygskraven innan de ska påbörja arbetet. Läraren säkerställer att alla förstått innan hen går vidare. Eleverna uppger vidare i intervju att läraren efterfrågat förslag på hur undervisningen ska bedrivas och att de vid något tillfälle fått välja om de vill utföra en uppgift enskilt eller i grupp. Eleverna uppger att de är nöjda med det inflytande de har över undervisningen. Läraren uppger att hen bjuder in eleverna till att ha inflytande på undervisningen genom att låta eleverna påverka vad de inom ramen för läroplanen och kursplanens innehåll vill fokusera mer på i en kurs, samt ge förslag på olika examinationsformer.

Bedömning av fråga 2 och 3: I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att ge alla elever goda förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor, samt för att möta pojkar och flickors olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektorn vid Krokslättsgymnasiet, skolenhet 2, behöver tillsammans med lärarna i högre utsträckning inom ramen för skolans kvalitetsarbete, samverka för att skapa goda förutsättningar för alla elever att utveckla demokratiska förmågor. Detta särskilt genom att i högre utsträckning gemensamt planera genomförandet av skolenhetens demokratiuppdrag inom ramen för Samhällskunskap 1a1.
- Rektorn vid Krokslättsgymnasiet, skolenhet 2, behöver tillsammans med lärarna i högre utsträckning följa upp huruvida eleverna vid skolenheten utvecklar demokratiska förmågor, så som förståelse för andras perspektiv, förståelse för vad det demokratiska förhållningssättet innebär, samt praktisk förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser inom ramen för Samhällskunskap 1a1.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna i låg utsträckning samverkar i skolans systematiska kvalitetsarbete för att skapa goda förutsättningar för alla elevers, tillika pojkars och flickors möjlighet att utveckla demokratiska förmågor. Rektorn planerar inte, följer inte upp och analyserar inte demokratiuppdraget tillsammans med läraren. Rektorn skapar däremot i hög utsträckning goda förutsättningar för demokratiuppdraget för alla elever såväl som pojkar och flickor. Detta exempelvis genom att vid beslut om bemanning, timmar för kursen och samverkan med externa aktörer utgå från de aktuella elevernas behov och förutsättningar. Läraren känner i hög grad till och beaktar alla elevers, tillika pojkars och flickors bakgrund och tänkbara behov vid planering av undervisningen. Läraren utgår från

den enskilda elevens, tillika pojkars och flickors behov, förkunskaper och förutsättningar vid genomförande av undervisningen.

Skolinspektionens intervjuer med den undervisande läraren och rektorn visar att rektorn och läraren inte planerar genomförandet av skolenhetens demokratiuppdrag, exempelvis vad gäller tänkt undervisningsinnehåll. Rektorn och läraren identifierar heller inte behoven av kompetensutveckling och samverkan med andra lärare. Rektorn uppger att hen inte diskuterar undervisningens innehåll med läraren men att hen har inblick i hur läraren planerar kursen, dock inte specifikt för demokratiuppdraget. Både rektorn och läraren uppger att det inte har skett någon kompetensutveckling avseende demokratiuppdraget under de senaste två åren. Läraren uppger att de har haft andra behov av kompetensutveckling och därför inte genomfört något med anknytning till demokratiuppdraget. Läraren uppger att de förutsättningar till samverkan med andra lärare som finns vid skolenheten är i ett ämneslag för samhällsorienterande ämnen där alla lärare vid skolan som är verksamma inom dessa ämnen deltar. Läraren uppger vidare att det finns ytterligare en lärare i samhällskunskap vid skolan och att deras samverkan avseende ämnet samhällskunskap i huvudsak består av informella möten när det finns tid.

Av intervjuer med rektorn och läraren framgår att dessa inte följer upp och analyserar skolenhetens demokratiuppdrag avseende vilka resultat som nås kring förståelse för andras perspektiv, förståelse för vad det demokratiska förhållningssättet innebär, eller praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser. Av intervju med undervisande lärare, rektorn och av den verksamhetsredogörelse som lämnats till Skolinspektionen framkommer att det som rektorn följer upp och analyserar tillsammans med lärarna endast är de frågor om delaktighet och inflytande som finns i den årliga elevenkäten på skolnivå.

Av intervjuer med rektorn och läraren framgår att rektorn skapar förutsättningar för demokratiuppdraget. Rektorn uppger att det finns ett omfattande underlag att använda sig av när elevernas undervisning ska planeras kopplat till elevernas behov och förutsättningar utifrån kön, socioekonomi och migrationsbakgrund. Exempelvis att läraren som undervisar i Samhällskunskap 1a1 tidigare undervisat elever med annat modersmål vid skolans språkintruktionsprogram. Rektorn har under senare år sett en förändring avseende vilka elever som söker sig till vård- och omsorgsprogrammet, tidigare var det många flickor, men under senare år har många nyanlända pojkar som ofta har hög studiemotivation sökt sig till programmet. Rektorn beskriver i intervjun att hen är medveten om att det råder vissa förutsättningar att planera och genomföra undervisningen i en klass där elever har olika socioekonomisk- och migrationsbakgrund, men samma könstillhörighet. Rektorn uppger till exempel att elever med annan etnisk tillhörighet inte är vana vid att utöva elevinflytande, det är något helt nytt för dem och att de helst vill ha ett prov så att de får visa sina kunskaper på det sätt de är vana vid från sin tidigare skolgång.

Rektorn uppger i intervju att hen känner till och beaktar i sitt beslutsfattande faktorer som påverkar de aktuella elevernas lärande, till exempel genom att fatta beslut om att den aktuella läraren ska ansvara för undervisningen och genom att tilldela tillräckligt med tid för uppdraget. Rektorn fattar även strategiska beslut med koppling till demokratiuppdraget i kursen, till exempel genom att externa aktörer bjudits in till skolan för att informera om olika partier och genom att arrangera aktiviteter i samband med FN-dagen, förintelsens minnesdag och den internationella kvinnodagen.

Av intervju med läraren framkommer att hen känner till och beaktar olika elevers behov vid planeringen av kursen. Det är enligt läraren en utmaning att formulera frågor och uppgifter så att de passar alla elever oavsett bakgrund. Läraren uppger att hen har erfarenheter från undervisning vid språkintröduktion vilket passar bra i denna klass med många elever som har ett annat modersmål. Läraren uppger att hen måste se till att variera undervisningen och att det är bra för eleverna att lära av varandra i samband med gruppövningar. Läraren tänker på att inte använda ett alltför akademiskt språk och överväger vilka begrepp som används, då alla begrepp inte är självklara för alla elever och kan behöva förklaras ytterligare. Att elevers hemförhållanden ser olika ut tar läraren hänsyn till genom att det utöver de planerade lektionerna varje vecka finns en schemalagd tid där läraren är tillgänglig och kan hjälpa eleverna med deras uppgifter. Läraren ser också till att alla elever har tillgång till en dator och ett fungerande nätverk så att de kan utföra sina uppgifter.

Läraren uppger att hen är medveten om att pojkar generellt brukar få mer talutrymme och diskutera mer än flickor, och har därför en strategi för att möta upp flickors och pojkars olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor i undervisningen. Det sker genom att variera undervisningen och exempelvis inte enbart ha helklassdiskussioner. Vid de observerade lektionerna deltar både pojkar och flickor i samtal och diskussioner. Läraren försäkrar sig om att eleverna förstår det som tas upp i genomgångar och ger eleverna instruktioner både muntligt och skriftligt. Vid enskilt arbete eller när elever arbetar i grupp går läraren runt i klassrummet och förklarar begrepp som elever med annat modersmål upplever svåra. Både pojkar och flickor uppger i intervjuer att de upplever att läraren har höga förväntningar på alla elever oavsett bakgrund och kön.

Uppföljning

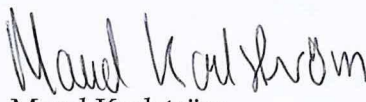
Huvudmannen ska senast den 1 april 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se, eller per post till, Skolinspektionen, Box 3177, 903 04 Umeå. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2017:7324) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar



Joakim Blomberg
Enhetschef



Maud Karlström
Föredragande

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

www.skolinspektionen.se/demokrati

Bilaga: Författningsstöd

Rättslig reglering mm

Ett av gymnasieskolans viktiga uppdrag är att förmedla och förankra respekt för de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen ska därför utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet och solidaritet mellan människor. I utbildningen ska hänsyn tas till elevernas olika behov. Eleverna ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen syftar också till att främja elevernas allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. (Skollagen 2010:800: 1 kap. 4-5 §§). Gymnasieskolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk vardaglig handling. Eleverna ska också ges kunskaper och förutsättningar för att kunna delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv (Skolverket 2011: 11f). Läroplanen slår fast att det inte är tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värden – undervisningen måste också bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och aktivt delta i samhällslivet (Skolverket 2011: 6).

Utbildningen i gymnasieskolan ska vara likvärdig och samtidigt anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla. Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter (Skolverket 2011:6).

Skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen. Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt i genomförandet. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning. (Skolverket 2012:11). I en rad studier är sambanden mellan individfaktorer som social bakgrund, kön och etnicitet och utbildningsresultat väl belagda. Detta gäller framför allt hur olika aspekter av elevernas sociala bakgrund (föräldrarnas utbildningsnivå, kulturella kapital, etc) påverkar deras skolresultat. Även i den internationella forskningen är socioekonomisk status (familjens inkomst, yrke och utbildning) kopplat till elevernas resultat (Skolverket 2009:31).

Av skollagen framgår att rektorn ska leda och samordna det pedagogiska arbetet och ha ett särskilt ansvar för att utbildningen utvecklas. Rektorn ska också besluta om sin enhets inre organisation och fatta sådana beslut som det av skollagen och andra författningar framgår att rektorn ska fatta. Det handlar bland annat om ansvaret för den övergripande organisationen av det pedagogiska arbetet och skolans kontakter med arbetslivet och det omgivande samhället (Skolverket 2013a:5). Det är viktigt att rektorn följer upp hur arbetssätt och metoder i undervisningen påverkar elevers lärande och utveckling. Utgångspunkten är de nationella mål och de områden som man har beslutat att fokusera i utvecklingsarbetet. Rektorn bör se till att verksamheten genomförs utifrån den gjorda planeringen (Skolverket 2012:28f).

I läroplanen betonas förståelse och medmänsklighet och att främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de grundläggande värden som anges i skollag och läroplan och klart ta avstånd från det som strider däremot. Samtidigt ska skolan sträva efter saklighet och allsidighet och vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram (Skolverket 2011: 5f). Här finns en spänning mellan att å ena sidan stimulera elevers åsiktsyttrande samtidigt som eleverna ska påverkas att omfatta vissa värden. Centralt blir här de riktlinjer som läroplanen anger för lärarnas ansvar där läraren ska klargöra det svenska samhällets grundläggande demokratiska värden och de mänskliga rättigheterna och tillsammans med eleverna diskutera konflikter som kan uppstå mellan dessa värden och rättigheter och faktiska händelser. Lärarna ska därtill öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av detta (Skolverket 2011: 12).

Sammanfattningsvis kan skolans demokratiska uppdrag utifrån läroplanens inledande kapitel kopplas till tre olika aspekter – *grundläggande demokratiska värderingar* (ex. jämställdhet och solidaritet), *medborgerliga förmågor* (ex. kritisk reflektion, kommunikation, konflikthantering och demokratiskt beslutsfattande) och *teoretiska kunskaper om politik och samhälle* (Skolverket 2011, Ekman & Pilo 2012), varav denna granskning fokuserar på förmågorna. Annorlunda uttryckt består skolans demokratiska uppdrag i att dels förmedla kunskaper om samhället och demokratin på system- och institutionsnivå, och dels färdigheter i att tillämpa ett demokratiskt förhållningssätt för att kunna delta i samhällslivet (Långström & Virta 2016: 35 och 57).

Skolans demokratiuppdrag är ett övergripande arbete som ska genomsyra hela skolans verksamhet och ingår i flera ämnen (Skolverket 2013: 5; Långström & Virta 35). Samtidigt har samhällskunskapsämnet i flera hänseenden en särställning när det gäller att förmedla och förankra dessa demokratiska kunskaper och färdigheter (Skolverket 2010: 44, Ekman & Pilo 2012: 59; Långström & Virta 2016: 23 och 35). Ämnesplanen anger att undervisningen i samhällskunskap i gymnasieskolan syftar till att ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om makt, demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna. Dessutom ska undervisningen bidra till att skapa förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet. Fokus ligger på såväl förmedling av teoretiska kunskaper om demokratiska förhållningssätt och mänskliga rättigheter som utveckling av förmågor kopplade till att analysera samhällsfrågor och uttrycka sina kunskaper och uppfattningar (Skolverket 2011: 143ff). Samhällskunskapsämnet utgör således en central del skolans i demokratiska uppdrag (Långström & Virta 2016: 23).

Mot denna bakgrund avgränsas granskningen av gymnasieskolans demokratiuppdrag mot just hur detta uppdrag förvaltas och gestaltas inom ämnet Samhällskunskap. För att möjliggöra jämförelser mellan yrkes- och högskoleförberedande program riktas granskningen specifikt mot den gymnasiegemensamma kursen Samhällskunskap 1a1/1b.

Referenser

- Ekman, Joakim & Pilo, Lina (2012) *Skolan, demokratin och de unga medborgarna*. Stockholm: Liber.
- Långström, Sture & Virta, Arja (2016) *Samhällskunskapsdidaktik. Utbildning i demokrati och samhällsvetenskapligt tänkande*, 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2009) *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer*.

Skolverket (2010) *Morgondagens medborgare*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2011) *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskolan*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2012) *Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013) *Förskolans och skolans värdegrund*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013a) *Juridisk vägledning. Mer om ...Förskolechefen och rektorn*. Stockholm: Skolverket.